

DIGIOSALLISUUTTA JA HYVINVOINTIA ETELÄ-SAVOSSA

Digiosallisuutta ja hyvinvointia Etelä-Savossa -hanke on pääpiirteittäin esitelty Kuntoutus-lehden numeron 2/2023 Kuntoutuksessa tapahtuu -osiossa (Huttunen ym. 2023). Tässä hanke-esittelyssä kuvaamme hankkeen tuloksia ja arviointia, vaikkakin hankkeen kaikki kolme työpakettia ovat yhä meneillään vuoden loppuun saakka. Arviointi keskittyy hankkeen kohderyhmään eli pitkään työvoiman ulkopuolella syystä tai toisesta olleisiin sekä toisaalta myös eteläsavolaisiin työllistäviin yrityksiin. Kirjoituksessa esitellään uudenlaisia tapoja hyödyntää niin sanottua ehdollista arvottamista digitaalivalmennusta tarjoavan hankkeen SROI-arvioinnissa.

Hankkeen tausta

Aiemmin ilmestyneessä esittelyssä (Huttunen ym. 2023) kuvasimme perusongelmaa, joka koskee väestön digiosaamista: aikuisten perustaitoja mittaavan kansainvälisen PIAAC-tutkimuksen mukaan jopa miljoonan suomalaisen tietotekniikkaa soveltava ongelmanratkaisutaito jää tutkimuksen alimman hyväksyttävän suoritustason alapuolelle.

Tieto- ja viestintäteknikan ratkaisuja hyödynnetään eri aloilla yhä tehokkaammin. Digitaalisuus avaa uusia mahdollisuuksia opiskeluun ja työn tekemiseen mutta myös tuottaa uusia haasteita sen toteuttamisessa. Samalla digitaalisuuden kehitys on niin nopeaa, että etenkin heikommassa asemassa

olevat uhkaavat jäädä yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle. Digiosaamisen vahvistamisella ja kehittämisellä tuetaan jokaisen osallisuutta yhteiskuntaan.

Digiosallisuutta ja hyvinvointia Etelä-Savossa -hanke koostuu kolmesta työpaketista:

1. Digitaalivalmennukset työikäisille
2. Oppimateriaali sekä webinaarit ohjauksen ammattilaisille
3. Työpajat alueen työllistäville yrityksille

Digitaitovalmennukset työikäisille

Hankkeen ensisijainen kohderyhmä ovat haavoittuvassa asemassa olevat, kuten rikos- ja päihdetaustaiset, erilaisista neuropsykiatrisista häiriöistä tai muista oppimisen vaikeuksista kärsivät sekä pitkään työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olleet henkilöt Etelä-Savon alueella. Työpaketti 1 on keskittynyt ensisijaisen kohderyhmän digiperustaitojen parantamiseen alueella järjestettävien digitaalivalmennusten avulla.

Digiperustaitovalmennuksissa osallistujat harjoittelevat itselleen merkityksellisiä digitaitoja noin puolestatosta tunnista kahteen tuntiin kerrallaan, useimmissa tapauksissa kerran viikossa. Digitaalivalmennuksissa käsiteltävät teemat ovat vaihdelleet valmennettavien tarpeiden ja taitotason mukaan älylaitteiden peruskäytöstä ja digitaalisesta viranomaispalveluissa asioinnista (viranomaispalveluissa asioiden edistäminen

Digisuhtautuminen				
Pidän digilaitteiden käytöstä	☹️	😐	😊	😄
Koen digilaitteiden käytön olevan minulle hyödyllistä	☹️	😐	😊	😄
Haluan hyödyntää internettiä arjessani	☹️	😐	😊	😄
Haluan käyttää digilaitteita yhteydenpitoon (esim. WhatsApp, sosiaalinen media, videopuhelut)	☹️	😐	😊	😄
Haluan käyttää digitaalisia palveluja, kuten terveys- ja viranomaispalveluja	☹️	😐	😊	😄
Kokeilen rohkeasti uusia digitaalisia laitteita ja sovelluksia	☹️	😐	😊	😄

Kuva 1. Osallistujien alkukartoituslomake, digisuhtautuminen.

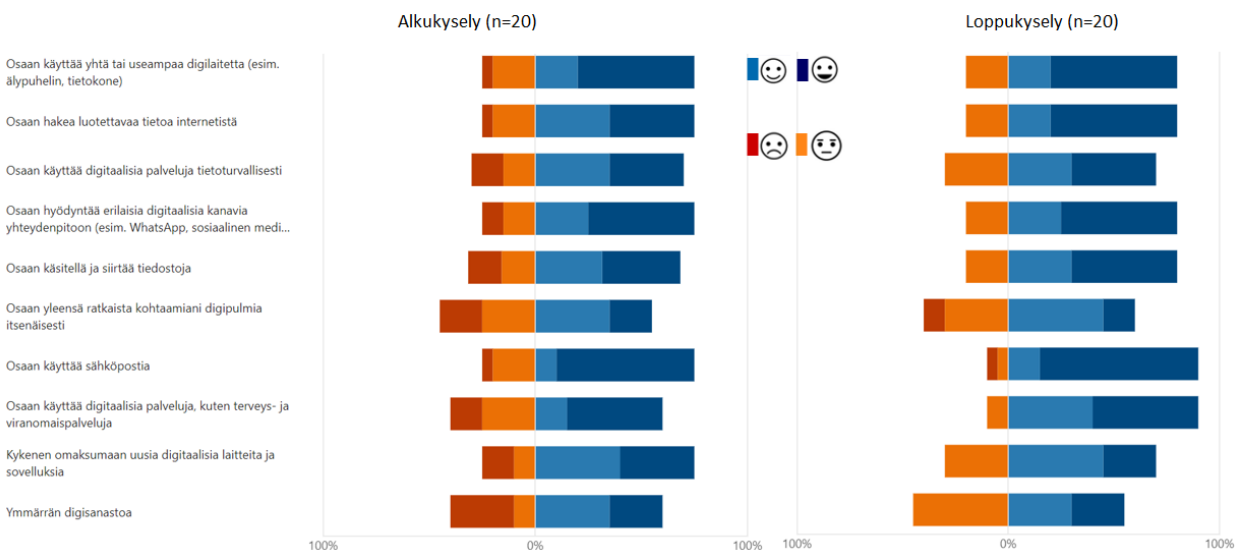
on myös yksi hankkeen tavoitteista) esimerkiksi mediankäsittelyyn ja verkkosivujen luomiseen. Myös kohderyhmän parissa toimiville ammattilaisille sekä alueen yhteiskunnallisille ja muille työllistävillä yrityksillä tuotettujen yhteiskehittämistyöpajojen on tarkoitus tuottaa tietoa digitaalivalmennuksia kehitettäessä. Heinäkuun 2023 loppuun mennessä digitaalivalmennuksiin oli osallistunut 26 valmennettavaa Mikkelin ja Savonlinnan seutukunnissa.

Digitaitovalmennusten arviointi

Digitaitovalmennusten eli pääasialliselle kohderyhmälle suunnatun hanketyön arvioinnin osalta tehtiin harkittu ratkaisu, jossa esimerkiksi THL:n kehittämien Osalli-

suusindikaattorin, Kykyviisarin® tai muiden standardoitujen mittarien sijaan päätettiin rakentaa oma kysely. Esimerkiksi Kykyviisari® sisältää perusmuodossaan osiot a:sta i:hin ja yhteensä 82 kysymystä. Osallisuusindikaattori on lyhyempi mutta ei koske suoraan digiosaamista. Katsoimme hankespesiifin kyselyn rakentamisen järkeväksi myös arviointikehikoksi valitsemamme SROI-arvioinnin kannalta.

Digitaidot koostuvat digiosaamisesta, jonka edellytyksenä on digisuhtautuminen eli suhtautuminen digitaalisten laitteiden ja palveluiden käyttöön. Perinteisten numeroarvioiden sijaan kyselylomakkeissa (kuva 1) käytettiin asiakastutkimuksesta tuttuja hymynaamoja. Digisuhtautumista ja -osaamista tiedusteltiin vastaajilta hankkeen alussa

Kuva 2. Osallistujien alku- ja loppukyselyn tuloksia, digiosaaminen.

sekä digitaivalmennusten päätyttyä. Tulokset paranivat niin suhtautumisen kuin osaamisenkin (kuva 2) osalta.

Digitaitovalmennusjakson loppuksi, yksilövalmennettavien osalta tyypillisesti 6–8 valmennuskerran jälkeen, osallistujat vastasivat lisäksi palautekyselyyn, jossa oli kuusi kysymystä sekä avoin kysymys vapaalle palautteelle. Lomakkeessa tiedusteltiin, (kysymys 1) oliko henkilö osallistunut yksilö- vai ryhmävalmennukseen, (2) oliko valmennus ollut hyödyllistä, (4) lisäikö se halukkuutta käyttää digitaalisia palveluita ja (5) oliko valmennettavan toiveita kunnioitettu valmennuksen aikana. Lisäksi kysyttiin tulevaisuudessa mahdollisesti tarpeellisten, (3) valmennuksessa opittujen taitojen lukumäärää.

Opittujen taitojen lukumäärä oli viimeisen kysymyksen ohella olennaista tietoa SROI-arvioinnin kannalta. Viimeisessä kysymyksessä hyödynnettiin niin sanottuihin lausuttujen preferenssien menetelmiin kuuluvaa contingent rankingia (ks. esim. Slothuus ym. 2002), jossa ideana on saada selville vastaajan rahamääräinen arvostus jollekin markkinahinnattomalle palvelulle, tässä tapauksessa digitaivalmennukselle. Rahallisen arvon määrittäminen ei ole itseisarvoista, mutta se on tärkeä osa kustannus-hyötyanalyysiä, josta SROI-analyysi pitkälti ammentaa. Arvottamismenetelminä voidaan käyttää kustannus-hyötyanalyysin parissa kehitettyjä tekniikoita (arvottamisesta osana SROI-arviointia ks. esim. Ilomäki & Salakka 2020).

Kysymyksessä vastaajia pyydettiin asettamaan tietyt seitsemän hyödykettä tai palvelua mieluisuusjärjestykseen. Vastaajien antama järjestys generoi pisteiden perusteella ”keskimääräisen järjestyksen”, josta voidaan epäsuorasti päätellä, minkä arvoisena vastaajat digitaivalmennuksia pitävät. Lisäksi, kun kyse on tilanteesta, jossa vastaajat ovat jo saaneet useamman kerran digitaivalmennusta, voidaan olettaa heidän suunnilleen tuntevan palvelun sisällön. Kysymyksen saate oli aluksi pidempi, mutta (mm. oppimisvaikeuksiin liittyvän) asiantuntija-arvion perusteella päädyttiin ratkaisuun, jossa saate on yksinkertainen, mutta kysymyksen idea voitiin selittää kohderyhmälle digitaivalmennuksen yhteydessä.

Vastaajat asettavat digitaivalmennuksen (yhden kerran) keskimäärin kahvikupin ja parturikäynnin väliin. Hieman yllättäen vastaajat pitävät kahvikupillista arvokkaampana kuin kahvipakettia, mutta ideaalitilanteessa tämä erotus voisi nimenomaan kuvata sitä muutoin vaikeasti määritettävää hyötyä, joka voi liittyä vaikkapa oletettuun sosiaaliseen tapahtumaan kahvinjuonnin yhteydessä. Arvostusten selvittämiseen tällaisilla kysymyksillä liittyy toisaalta muun muassa se ongelma, että usein ensimmäisinä oleville vaihtoehdoille annetaan korkeampia arvoja (ks. esim. Foster & Mourato 2002) kuin myöhemmille vaihtoehdoille – tässäkin tapauksessa ”kuppi kahvia” oli kyselyn ensimmäinen vastausvaihtoehto (toisaalta kahvipaketti oli järjestyksessä toinen).

SROI-arvon muodostamista varten voitaisiin nyt määrittää hinnat digitaivalmennusta arvokkaammaksi katsotulle vaihtoehdolle sekä vähemmän arvokkaaksi katsotulle vaihtoehdolle. Tätä kunkin vastaajan kokemaa subjektiivista arvoa voitaisiin edelleen verrata tietoon keskimääräisen digitaivalmennuskerran kustannuksista osallistujaa kohden. Toisaalta voitaisiin myös tarkastella sitä, kokivatko enemmän yksittäisiä digitaaloja omaksuneet (kysymys 3) digitaivalmennuksen myös muita hyödykkeitä tai palveluita arvokkaammaksi. Pieni vastaajamäärä ei mahdollista tällaista vertailua järkevässä mitassa, mutta alustavat tulokset ovat juuri sen suuntaisia: enemmän taitoja oppineet arvottavat digitaivalmennuksen korkeammalle.

Työpajat ammattilaisille ja yrittäjille

Pääasiallisen kohderyhmän eli Etelä-Savon alueella asuvien tavalla tai toisella haavoituvassa asemassa olevien henkilöiden lisäksi hankkeen olennainen kohderyhmä olivat heidän parissaan toimivat ammattilaiset sekä alueen yhteiskunnalliset ja muut työllistävät yritykset.

Ohjaustyön ammattilaisille on tuotettu materiaalia ja järjestetty työpajoja, joissa käsitellään muun muassa digitaalisten ohjaustyössä ilmeneviä haasteita. Yhteiskunnallisista yrityksistä esimerkiksi mikkeliäläiselle

6. Aseta seuraavat asiat mieluisuusjärjestykseen 1 (mieluisin) - 7 (vähiten mieluisa)

Kuppi kahvia

Kahvipaketti

Lounasseteli

Hankkeen digitaito- ja valmennus (yksi valmennuskerta)

Hiustenleikkaus (käynti parturissa/kampaajalla)

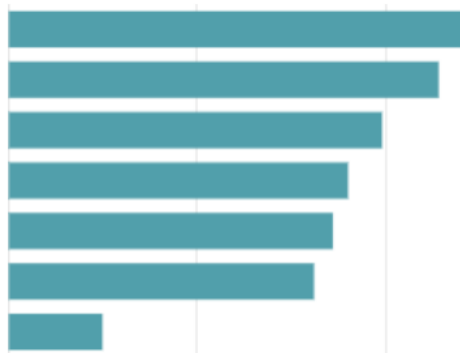
Hieronta

Kirjaston myöhästymismaksu

6. Aseta seuraavat asiat mieluisuusjärjestykseen 1 (mieluisin) - 7 (vähiten mieluisa)

[Lisätietoja](#)

- 1 Hieronta
- 2 Lounasseteli
- 3 Hiustenleikkaus (käynti parturiss...)
- 4 Hankkeen digitaito- ja valmennus (y...)
- 5 Kuppi kahvia
- 6 Kahvipaketti
- 7 Kirjaston myöhästymismaksu

Kuvat 3a ja 3b. Digitaito- ja valmennuksen subjektiivinen arvo järjestysasteikolla mitattuna.

Uutta Elämää Groupille on tuotettu etäryhmän käynnistysopas. Lisäksi on käynnistetty toiminnallisten etäohjausmenetelmien kehittäminen Etelä-Savon hyvinvointialueen elintapaohjauksen kanssa.

Alueen yrityksiä on lähestytty hankkeen tiimoilta yhteiskehittämistyöpajojen ja webinaarien sekä anonyymien kyselyjen avulla. Hankkeessa muodostettiin yhteystietolista alueen työllistävästä yrityksistä poimimalla ensin Työmarkkinatorin verkkosivuilta kaikki alueella työpaikkoja tiettyinä ajankohtina listanneet yritykset ja etsimällä sen jälkeen joko työpaikkailmoituksista tai yritysten verkkosivuilta sähköpostiosoitteita,

joihin lähetettiin joko työpajakutsu, anonyymi kysely tai molemmat. Yhteiskehittämisen pyrkimyksenä on luoda alueelle työllistäviä sosiaalisia innovaatioita ja innovatiivisia verkostoja.

Millaisia digitaitoja työnantajat arvostavat?

Etelä-Savon alueen yhteiskunnallisille ja muille työllistäville yrittäjille suunnatun kyselyn vastausrasitetta ja katoa pyrittiin vähentämään mahdollisimman paljon. Niinpä kyselystä tehtiin vain seitsemän kysymyksen mittainen. Kysely lähetettiin joko erillisenä

viestinä tai työpajakutsujen yhteydessä noin kahteensataan sähköpostiosoitteeseen, mutta siihen oli saatu tätä tekstiä kirjoitettaessa vain 16 vastausta. Tämä tarkoittaisi alle kymmenen prosentin vastausosuutta. Vastaajia myös kehoitettiin jakamaan kyselylinkkiä eteenpäin ensisijaisesti Etelä-Savon alueella, mutta tämä menettely ei kerryttänyt vastaajamäärää mainittavasti. Kyselyn perusjoukkoa ovat siis eteläsavolaiset työpaikkoja tarjoavat yritykset, mutta tuloksiin on joka tapauksessa syytä suhtautua vain kuvailevina.

Työnantajakyselyssä tiedusteltiin (kysymys 1) vastaajan asemaa organisaatiossa sekä vastaajan edustamaa toimialaa ja lisäksi sitä, (2) onko toimialalla ylipäänsä työtehtäviä pitkään työvoiman ulkopuolella olleille sekä (3) subjektiivista arviota todennäköisyydestä, että vastaaja palkkaii pitkään työvoiman ulkopuolella olleen henkilön.

Lisäksi (4) kysyttiin kahdeksan geneerisen digitaitekokoaisuuden hallitsemisen tärkeyttä vastaajan edustamalla toimialalla, tässä kysymyksessä vastaajat saivat myös itse halutessaan lisätä listaan katsomansa digitaiteiden. Vastaukset annettiin vaihtoehdoista ”välttämätön”, ”eduksi” ja ”ei merkitystä”. Valmiiksi annetuista vaihtoehdoista useimmin välttämättömänä pidettiin mobiililaitteiden peruskäyttöä ja useimmin eduksi olevana sosiaalisen median hyödyntämistä.

Toimialalle tärkeiden digitaiteiden kartoittamisen jälkeen siirryttiin jälleen hankkeen SROI-arviointia palvelemaan kysymykseen siitä, minkä arvoisia esitellyt digitaitekokoaisuudet ovat. Kysymystä lähestyttiin jälleen ehdollisen arvottamisen kautta, joskin nyt jatkuvan muuttujan avulla järjestysasteikon sijaan¹.

Palkkatuki on valtion maksama harkinnanvarainen tuki työnantajille esimerkiksi osatyökykyisen tai muutoin vaikeasti työllistyvän työntekijän palkkaamiseen. Palkkatuki uudistui heinäkuun 2023 alussa, mis-

tä vastaajia informoitiin – tältä osin kyse oli myös tämän tukikeinon markkinoinnista alueen työnantajille. Arvottamisen kannalta kyse ei kuitenkaan ollut konkretiasta vaan kuvitteellisesta tilanteesta, jossa vastaaja sai liukukytkimen avulla vapaasti valita (5) minkä tahansa suuruisen palkkatuen, jolla ”varmasti palkkaii” hypoteettisen pitkään työvoiman ulkopuolella olleen työnhakijan, jolla olisi kaikki vastaajan edellisessä kysymyksessä välttämättömiksi listaamat digitaiteet.

Tuen suuruutta koskevien vastausten keskiarvo oli 65 prosenttia ja mediaani 50 prosenttia tukea palkkauskustannuksista, ja jälkimmäinen prosenttiosuus onkin se, joka nykyisin maksimissaan voidaan myöntää tukena palkkaan ammatillisen osaamisen puutteiden perusteella. Seuraavassa kysymyksessä tiedusteltiin, (6) minkä verran vastaaja eli työnantaja olisi valmis tinkimään palkkatuesta, mikäli työnhakijalla olisikin välttämättömien taitojen lisäksi myös kaikki vastaajan eduksi oleviksi katsomat taidot. Prosenttiosuiksina (huom. ei %-yksikköinä) annettujen vastausten keskiarvo on tähän mennessä 59 prosenttia. SROI-arviointia varten tästä voitaisiin tehdä tulkinta, jossa tietyt digitaitekokoaisuudet ovat vastaajan arvioiman palkkatuen tason tinkimisvaran arvoisia: mikäli työnhakijalla olisi tietyt taidot, vastaaja suostuisi teoriassa siirtämään kustannustaakkaa yritykselleen pois julkisen sektorin korvaamasta palkkatuesta, vaikka käytännössä tällaista valintaa ei tietenkään päästä tekemään.

Myös aiempaa kysymystä vastaajan subjektiivisesta arviosta palkkaamisen todennäköisyydelle voidaan nyt tarkastella osana päättelyketjua: lähtötilanteessa vastaajat arvioivat voivansa palkata pitkään työvoiman ulkopuolella olleen henkilön tietyllä todennäköisyydellä (39 %), välttämättömien digitaiteiden opettelu ja keskimäärin hypoteettinen 65 prosentin palkkatuki tekisivät palkkauksen ”varmaksi” (39 % -> ”100 %”) ja lisäksi eduksi katsottujen digitaiteiden hallinta pudottaisi palkkatuen tarpeen teoriassa keskimäärin 27 prosenttiin. Tämä on jälleen vain hahmotelma, sillä niin eduksi, välttämättömiksi kuin ei-merkityksellisiksi

¹ Arvottamismenetelmien luokitukset eivät kirjallisuudessa aina ole selkeitä ja eri nimitykset vaihtelevat. Joka tapauksessa valmiita vaihtoehtoja tarjoavaa tapaa, kuten contingent ranking, voidaan myös kutsua valinnan mallintamisen (choice modelling) menetelmiksi CV-menetelmän sijaan.

katsotut taidot vaihtelevat vastaajittain, eikä prosenttiosuuksia voi myöskään verrata keskiarvojen kautta (varsinkin kun kysymyksissä on eri määrä vastaajia).

Lopuksi

Digiosallisuutta ja hyvinvointia Etelä-Savossa -hanke päättyy vuoden lopussa. Koska hanke on yhä meneillään ennen kaikkea yrityksille ja ohjaustyön ammattilaisille suunnattujen työpajojen ja yhteiskehittämisen osalta, tässä kirjoituksessa on keskitytty hankkeen arvioinnin esittelyyn.

Yksi tapa, jolla voidaan arvioida digitaalivalmennuksen potentiaalista taloudellista arvoa, ovat erilaiset subjektiiviset arvottamismenetelmät. Näihin menetelmiin liittyy paljon epävarmuustekijöitä, lähtien siitä, ovatko vastaajat ”tosissaan” antaessaan arvioita, mutta tuon kritiikin läpikäyminen ei ole tämän kirjoituksen rajoissa mahdollista. Joka tapauksessa lausuttujen preferenssien menetelmät tarjoavat vaihtoehdon markkinahinnattomien hyödykkeiden arvottamiseen – tai tässä tapauksessa sellaisen palvelun tulosten arvottamiseen, jota kohdeyhmä voisi teoriassa hankkia myös markkinaehtoisesti mutta todennäköisemmin jäisi palvelun ulkopuolelle.

Digiosallisuutta ja hyvinvointia Etelä-Savossa -hankkeen on rahoittanut Euroopan sosiaalirahasto (ESR), ja vastuviranomaisena toimii Etelä-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

**Timo Ilomäki, tutkija, VTM, TtM,
Kuntoutussäätiö**

**Jouni Puumalainen, tutkija, VTM,
Kuntoutussäätiö**

**Katri Laukkanen, kehittäjä-ohjaaja, KM, tohtori-
koulutettava, Valo-Valmennusyhdistys ry**

**Heikki Huttunen, projektipäällikkö, sosionomi
YAMK, Valo-Valmennusyhdistys ry**

**Toni Ylisirniö, digiosaamisen asiantuntija, data-
nomi (AT), Kuntoutussäätiö**

Lähteet

- Foster V, Mourato S (2002) Testing for Consistency in Contingent Ranking Experiments. *Journal of Environmental Economics and Management* 44, 2, 309–328.
<https://doi.org/10.1006/jeem.2001.1203>
- Huttunen H, Laukkanen K, Puumalainen J, Ilomäki T, Ylisirniö T (2023) Digitaitoja edistetään Etelä-Savossa. *Kuntoutus* 46, 2, 68–69.
- Ilomäki T, Salakka I (2020) SROI – investoinnin sosiaalinen tuotto, kuntoutuksen kontekstissa. *Kirjallisuuskatsaus. Kuntoutussäätiön työselosteita* 64, Helsinki.
- Slothuus U, Larsen ML, Junker P (2002) The contingent ranking method – A feasible and valid method when eliciting preferences for health care? *Social Science & Medicine* 54, 10, 1601–1609.
[https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(01\)00139-3](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(01)00139-3)